

Отримано: 14 лютого 2020 року

Прорецензовано: 17 лютого 2020 року

Прийнято до друку: 20 лютого 2020 року

e-mail: prysokyar@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-137-141

Присяжнюк О. Я. Просодія гендеру на британських островах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 137–141.

УДК: 811.111 – 342

Присяжнюк Оксана Ярославівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПРОСОДИЯ ГЕНДЕРУ НА БРИТАНСЬКИХ ОСТРОВАХ

Стаття описує відмінності між чоловічими та жіночими голосами у частотних, динамічних та темпоральних характеристиках різних регіональних типів британської вимови. Інтонація постає як багатокomпонентне системне утворення, в якому соціальне та регіональне в характеристиках окремих груп мовців складним, опосередкованим шляхом переломлюється, перебуваючи в постійній діалектичній єдності. Авторка висловлює припущення про те, що параметр частоти основного тону є одним з головних факторів у формуванні специфіки чоловічого та жіночого голосів.

Проведений експеримент показав, що для об'єктивного відображення сучасного варіювання англійської інтонації на Британських островах, необхідно враховувати фактори соціальної та ситуативної варіативності мови.

Ключові слова: гендер, інтонація, соціальна група, читання, мовлення, акцент, діапазон, частота основного тону.

Oksana Ya. Prysiazhnyuk,
Candidate of Philology, Associate Professor
I.I. Mechnikov Odessa National University

PROSODY OF GENDER ON THE BRITISH ISLANDS

Gender research is a new area of humanities that is now in the making. It focuses on the cultural and social factors that determine society's attitudes towards men and women, the behavior of individuals in connection with belonging to gender, stereotypical perceptions of male and female qualities – all that transforms gender issues from the field of biology into the field of social life and culture.

The article deals with the difference between male and female voices within frequency, dynamic and temporal characteristics of various regional types of British pronunciation. Intonation appears as a multicomponent system formation in which social and regional peculiarities within individual groups of speakers are refracted in a complex, indirect way, being in constant dialectic unity. The author suggests that frequency of the main tone is one of the main factors which stipulates male and female voices' specifics. The conducted experiment convinced us that for an objective reflection of the contemporary variation of English intonation on the British Isles, it is necessary to take into account the factors of social and situational variability of speech. A significant difference between male and female voices is observed in the frequency of the descending tones. Both men and women tend to increase descending tones, but women are ahead of men in this direction, increasing the frequency by 22% vs 13%. Accordingly, the frequency of ascending tones decreases, and this trend is largely manifested by women. Consequently, women are particularly sensitive to current trends in the use of tones and become agents of innovation.

Key words: gender, intonation, social group, reading, speech, accent, range, frequency of the main tone.

На думку англійських соціолінгвістів [25; 26; 33; 34], мова людини протягом дуже нетривалої розмови дає відомості про те: 1) звідки ця людина, 2) до якого соціального класу вона належить, 3) якої вона думки про себе та оточуючих 4) чи розумна людина взагалі. Для обговорюваної теми в статті істотно те, що дослідники відзначають [3; 9; 10; 12; 21], що в мові освічених людей відхилення від норми граматичного і лексичного характеру незначні та усі відмінності зводяться до вимови.

Предметом дослідження цієї статті є частотні, динамічні та темпоральні характеристики чоловічих і жіночих голосів представників різних соціальних груп діалектних регіонів Великобританії та їх прояв у такому вигляді мовленнєвої діяльності як читання.

Основним матеріалом дослідження слугували аудіозаписи читання стандартного тексту «Sherlock Holmes», спеціально підбраного для дослідження територіальної варіативності вимови. Загальна тривалість звучання аудіоматеріалу склала 60 хв.

Загальна кількість мовленнєвих реалізацій в корпусі нашого дослідження склала 20 зразків регіональної мови, з них 10 чоловічих та 10 жіночих.

Відбір інформантів в групі проводився з урахуванням нейтралізації основних соціально-демографічних чинників: соціального статусу, що включає рід професійної діяльності, статі, рівня освіченості мовців, тому що ці фактори роблять значний вплив на мовну поведінку людини, в тому числі на просодичні характеристики його мови [18; 23; 31]. Інформанти належать до так званого середнього класу. Однак, беручи до уваги відмінності в рівні освіти, роді професійної діяльності та посади мовців, а також з огляду на прийнятий в західній соціології підрозділ середнього класу на вищий середній, середній середній та нижчий середній, заснований на рівні доходів населення [25; 27], ми визнали можливим виділити три групи інформантів.

Проведені раніше дослідження варіативності регіональної просодії [2; 4; 11; 28; 29; 30] показують, що читання ідентичного тексту, як ніякі інші види мовленнєвої діяльності, нівелюють вплив ситуативної варіативності на лінгвістичну характеристику мовленнєвих реалізацій. Читання як один з різновидів підготовленої промови є мова продумана, озвучена за заздалегідь підготовленим текстом. Цей вид мовленнєвої діяльності характеризується використанням закріплених в системі мови форм, що дозволяє припустити, що мовці з усією відповідальністю підходять до вибору правильної артикуляції звуків мови та вживання нормованих просодичних моделей [8, с. 69].

Вибір в якості інформантів осіб чоловічої статі зменшує прояв емоційного початку, яке ускладнює аналіз жіночого мовлення [16, с. 253]. Вибір в якості інформантів осіб жіночої статі видався цікавим саме в силу великої емоційності жіночого мовлення [13, с. 152].

Найбільш вивченим на сьогоднішній день є клас чоловічих голосів. Що ж стосується специфіки жіночого голосу, то на слуховому рівні він сприймається як в цілому більш високий у порівнянні з чоловічими голосами. Теоретичне пояснення цьому дається, виходячи з того, що голосові зв'язки, як правило, у чоловіків довші та товщі, а довжина вокального тракту у жінок менше [14, с. 140].

Істотні відмінності по параметру «чоловіки-жінки» спостерігаються в області стратегії і тактики мовленнєвої поведінки. Чоловіки і жінки по-різному конструюють свою промову, по-різному звертаються до знайомих та незнайомих, до осіб своєї та протилежної статі [1; 5; 6; 32]. Виявлення конкретних особливостей мовленнєвої поведінки партнерів по комунікації (чоловік-жінка, жінка-жінка, жінка-чоловік) – важливий етап дослідження конкретних відмінностей в області чоловічого та жіночого мовлення. До теперішнього часу вже накопичено багато даних про те, що стратегія мовленнєвої поведінки чоловіків та жінок пов'язана не тільки з вибором лексики і фразеології. Наприклад, є дані про особливості породження тексту, пов'язані з переходами до нової теми [6, с. 68]. В жіночій мові вище ступінь асоціативних переходів від теми до теми, зміна теми більше залежить від ситуативних чинників [14, с. 139].

Як відзначають дослідники, такий важливий параметр як «диференціація мови по статі мовця» співвідноситься зі структурою взаємобумовлених і взаємозалежних складових [33, с. 54]. Ці складові пов'язані, з одного боку, з фізіологічними та нейропсихічними особливостями індивіда, з іншого боку, зі специфікою формування індивідуального мовного коду під впливом соціальних (культурологічних, етнічних і т.д.) та економічних (приналежність до певної групи, прошарку, класу і т.д.) факторів [14, с. 146].

Що ж стосується фонологічної системи, то тут відмінності між чоловічими та жіночими голосами можуть бути виявлені як на сегментному, так і на супraseгментному рівнях мови. Найбільш інформативними на сегментному рівні вважаються голосні звуки, на просодичному – інтенсивність та частота основного тону. У більшості робіт параметру чот відводиться роль вельми істотного або навіть головного чинника у формуванні специфіки чоловічого та жіночого голосу [21; 22].

Відмінність чоловічих та жіночих голосів у багатьох мовах світу супроводжується своєрідним використанням просодії [34, с. 87]. Так, жінки в своїй промові широко використовують такі просодичні засоби як придиш, лабіалізація, назалізація та ін. Жінки частіше використовують інтонаційні засоби для вираження багатьох різних відтінків емоційного стану, в той час як чоловіки в цих же мовленнєвих ситуаціях застосовують засоби лексики та граматики.

У більшості соціологічних робіт англійських авторів, статус жінки визначається за соціальними показниками чоловіка [25; 26; 27; 33]. Наскільки неоднозначним може бути рішення про дійсний стан жінки в суспільстві, яке проявляється в її мовленнєвій поведінці, говорять результати, отримані психологами при оцінці регіональних типів вимови та стандартного RP (Received Pronunciation – вимова, прийнята у вищому суспільстві), коли і дикторами, і аудиторами – інформантами були жінки [7, с. 13]. Як і чоловіки, вони отримували високу соціальну оцінку (високі показники соціально-економічного класу, високо оплачувані роботи, компетентності), наділялися позитивними рисами чоловічого (розум, енергія) та жіночого (жіночність, витонченість) характерів. Таким чином, за мовленнєвими показниками створюється образ ділової емансипованої жінки в англосаксонському суспільстві, який значно відрізняється від «мовленнєвого портрета» більшості жінок, які говорять з регіональним акцентом [31, с. 289].

Основним типом соціальних відносин, що впливає на мовленнєву поведінку мовців в англосаксонському суспільстві, в тому числі на їх інтонацію, є ставлення переваги / підпорядкованості [12, с. 105]. При цьому, мовленнєвим етикетом жінці пропонується роль покірності, підлеглості, залежності. Ця роль підтримується традицією, вихованням, всім соціальним укладом суспільства. При аналізі інтонації чоловічих та жіночих голосів зазвичай звертають увагу на такі явища, як мовленнєва компетентність жінок, авангардизм чи консерватизм, емоційність, соціальний статус та соціальна роль.

Т.І. Шевченко в своїх дослідженнях показала мовленнєву компетентність освічених жінок, їх прагнення використовувати більш передові, сучасні форми в інтонації, емоційність та меншу категоричність [22, с. 76]. Що ж стосується соціальної ролі, яка приписується жінці, то вона може виявитися тільки безпосередньо в процесі спілкування [23].

Диференціація чоловічих та жіночих голосів, таким чином, є не тільки засобом групової ідентифікації демографічного характеру, вона одночасно виконує функцію соціально-групової ідентифікації, свідчить про соціальний статус та соціальну роль мовців, про рівень їх мовленнєвої компетентності та емоційності. Жінки в більшій мірі, ніж чоловіки в процесі передачі різних емоційних значень застосовують різноманітні засоби фразової просодії. Чоловіки частіше вдаються в цих випадках до лексико-граматичних засобів. Більшість дослідників просодії чоловічого / жіночого мовлення відзначають «нездатність» чоловіків виражати різноманітні емоції, головним чином позитивні, голосовими засобами [16, с. 253].

Отже, проблема знаходження диференціальних ознак за статтю включає в себе як універсальну (властиву і чоловікам, і жінкам), так і специфічну (притаманну виключно чоловікам чи жінкам) інформацію [14, с. 142].

В ході електро-акустичного аналізу, зробленого в Лабораторії Експериментальної Фонетики Одеського Національного Університету (ЛЕФ ОНУ) досліджувалися наступні діапазональні характеристики регіональної мови: 1) максимальна частота основного тону (чот) (найвища точка, зазначена в реалізації – в Гц), 2) мінімальна чот (найнижча точка, зазначена в реалізації – в Гц), 3) діапазон (різниця між максимальним та мінімальним значеннями чот – в Гц). Також вимірювалася частотність вживання основних термінальних тонів в реалізаціях чоловіків і жінок різних соціальних груп.

Вимірювання інтенсивності проводилось за наступними параметрами: 1) абсолютні максимальні значення інтенсивності наголошених та ненаголошених складів; 2) діапазон інтенсивності у синтагмі та фразі; 3) середньослогове значення інтенсивності у синтагмі.

Темпоральні характеристики мови дикторів аналізувалися за такими параметрами: 1) середня тривалість фрази, виключаючи паузи; 2) середня тривалість складу; 3) тривалість першого наголошеного складу у синтагмі; 4) тривалість ядерного складу; 5) тривалість заядерного складу. В основу порівняльного аналізу лягли середньогрупові показники.

Досліди по сприйняттю фізичних характеристик мовленнєвого сигналу показали, що людина сприйнятлива ні до абсолютним, а до відносним змінам сигналу. Мінімальною відносною одиницею сприйняття висотних змін до зв'язного мовлення є півтон, який визначається як найменша відстань по висоті, можлива у дванадцятізвучному темпрірованому ладі [20, с. 149]. Виходячи з цього, в нашому дослідженні абсолютні значення чот в герцах були переведені в півтони (пт).

Необхідно відзначити, що основною одиницею аналізу в цьому дослідженні була обрана синтагма, під якою розуміється фонетична єдність, яка характеризується відносною смисловою завершеністю та функціонує як самостійна структурна одиниця [19, с. 110]. Членування на синтагми строго обумовлено змістом висловлювання, що і визначило вибір даної одиниці в якості основної одиниці дослідження.

Розглянемо показники діапазону чот чоловічих та жіночих голосів у різних соціальних групах. Як видно з таблиці 1, простежується явна тенденція до розширення діапазону голосу з підвищенням соціального статусу мовця: різниця в діапазоні між вищим середнім та нижчим середнім класами у чоловіків склала 2 півтони, а у жінок – 5 пт; показники середнього середнього класу у чоловіків та у жінок займають проміжне, між вищим і нижчим класами місце, незначно відрізняючись від діапазональних характеристик середнього нижчого класу. Отримані дані представлені в таблиці 1.

Розглянемо вживання термінальних тонів в реалізаціях чоловіків – представників нижчого середнього, середнього середнього та вищого середнього класів (табл. 2). Простий спадний тон вживається дуже часто: спадний: 55% у представників вищого середнього класу, 32% – середнього середнього класу та 30% – нижчого середнього класу. Висхідний тон вживається менш часто: 21% відзначений у представників вищого середнього класу, 9% – середнього середнього та 3% – нижчого середнього класу. Що стосується складних та складових тонів, то вони вживаються значно рідше: низхідний-висхідний: 12% – зазначено в реалізаціях представників вищого середнього класу, 9% – середнього середнього та 3% – нижчого середнього класів; висхідний-низхідний тон практично не представлений, за винятком 6% у представників вищого середнього класу. Складний імплікативний низхідний-висхідний тон найчастіше використовується в групі вищого середнього класу – 12% – це дипломат та дружина дипломата, продюсер, біржовий маклер, директор компанії. Характерно, що у цих осіб найбільший просодичний репертуар: в їх читанні є також нечисленні рівні тони – 5%. Представники нижчого та середнього середнього класів демонструють найбільший відсоток рівних тонів – 65% та 51% відповідно, що є, як відзначають дослідники соціально-класової варіативності, типовою рисою соціо-територіальних типів вимови [21].

Таблиця 1

Діапазональні характеристики чоловічих та жіночих соціальних груп (в півтонах)

клас	чоловіки	жінки
вищий середній	11	9
середній середній	8	7,5
нищий середній	6	7

Таблиця 2

Вживання термінальних тонів в чоловічих та жіночих соціальних групах (у %)

Клас	Н		В		Н – В		В – Н		Р	
	чол	жін	чол	жін	чол	жін	чол	жін	чол	жін
Вищ.сер	55	49	21	15	12	11	6	6	5	19
Сер.сер.	32	38	9	7	8	5	-	2	51	48
Ниж.сер	30	40	3	5	-	14	-	-	65	43

Н – низхідний; В – висхідний; НВ – низхідний-висхідний; ВН – висхідний-низхідний; Р – рівний; чол – чоловіки; жін – жінки.

Що стосується використання термінальних тонів у представниць різних соціальних груп, то тут спостерігається схожа картина: найчастіше вживається низхідний тон: 49% – представниць вищого середнього класу, 38% – середнього середнього та 40% – нижчого середнього класів. Для представниць нижчого середнього класу характерно використання рівного – 43% та низхідного – висхідного – 14% тонів. Висхідний та висхідний-низхідний тони практично не вживаються: 5% – у представниць нижчого середнього, 7% – середнього середнього та 15% – вищого середнього класів. Для представниць середнього середнього класу характерно також використання рівного тону – 51%, однак тут підвищується відсоток використання висхідного – 7% та складного низхідного-висхідного тону – 5%. Представниці вищого середнього класу використовують тони, характерні для багатого репертуару: рівний – 19%, низхідний-висхідний – 11%, висхідний-низхідний – 6%.

Ступінь прояву регіональних особливостей залежить від соціального статусу мовця, його професійної приналежності, віку, соціо-культурного рівня в цілому. Так, зокрема, проголошення поступово низхідної шкали вимагає високої культури володіння голосом для розширення діапазону та досягнення плавної зміни мелодики.

Електро-акустичний аналіз динамічного компонента, якому на акустичному рівні відповідає інтенсивність, а на рівні сприйняття – гучність, показав, що параметри цієї просодичної характеристики можуть слугувати індикаторами територіальної та соціальної приналежності мовця. При цьому, однак, ступінь впливу територіальних і соціальних факторів на реалізацію цих параметрів варіюється в мові дикторів з різних груп.

Залежно від соціального статусу, показники середньослогової інтенсивності в чоловічих та жіночих соціальних групах проявляються по-різному. Так, чоловіки демонструють досить рівні показники інтенсивності в усіх розглянутих нами соціальних групах, тоді як мова жінок відрізняється контрастністю характеристик в групах інформантів вищого середнього та низького середнього класів, в яких відмічено збільшення середньослогової інтенсивності в міру підвищення соціального статусу. Максимальне значення показників інтенсивності в чоловічих групах склало 7947 відносних одиниць (в групі середнього середнього класу), а в жіночих групах – 7831 в.о. (в групі вищого середнього класу). Найнижче значення середньослогової інтенсивності зафіксовано у чоловіків-дикторів з нижчого середнього класу (7311 в.о.); у жінок цей показник склав 6925 в.о. (табл. 3).

Таблиця 3

Показники середньослогової інтенсивності в соціальних групах (у відносних одиницях)

клас	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
вищий сер	7550	7831	9284	6724
серед сер	7947	7136	8172	7241
нищий сер	7311	6925	6990	7512

Розглянемо тепер темпоральні характеристики представників різних соціальних груп. Як відзначають фонетисти, темп є одним з найбільш важливих факторів, що обумовлюють якість сприйняття та розуміння мови [8; 15]. З усіх просодичних характеристик, темп є найбільш індивідуальним та найменш передбачуваним, так як залежить від пауз. Виходячи з того, що середня тривалість складу (СДС) є одним з акустичних корелятів темпу, що визначається як середня швидкість мовлення протягом певного відрізка мови [8, с. 107], розглянемо варіювання цієї просодичної характеристики в різних соціотериторіальних групах. Дослідники зазначають, що чим вище СДС, тим повільніше темп [22, с. 67].

Аналіз темпоральних характеристик мовлення в соціальних групах виявив збільшення показника середньослогової тривалості і, отже, уповільнення темпу мови з підвищенням соціального статусу інформантів. Ця тенденція найбільш виразно проявилася в чоловічих групах, де диктори вищого середнього класу демонструють максимальний показник СДС – 273 мс, що значно перевищує відповідні показники середнього середнього та нижчого середнього класів, які наближені один до одного. У жіночих групах вищий показник середньої тривалості складу зафіксований в середньому середньому класі – 233 мс, однак відмінності між соціальними групами виражені не так чітко. Нижчий середній клас обох демографічних груп має найнижчий показник СДС, тим самим, виявляючи прискорений, щодо інших соціальних груп, темп мови.

Таким чином, отримані в ході електро–акустичного аналізу результати, дозволяють зробити висновок про те, що темпоральний компонент просодії регіональних типів британського вимови є інформативним показником регіональної мови, а також показником в соціальному плані: зі збільшенням статусу мовця темп сповільнюється.

Інтонація постає як багатокомпонентне системне утворення, в якому соціальне та регіональне в характеристиках окремих груп мовців складним, опосередкованим шляхом переломлюється, перебуваючи в постійній діалектичній єдності.

Проведений експеримент переконав нас у тому, що для об'єктивного відображення сучасного варіювання англійської інтонації на Британських островах, необхідно враховувати фактори соціальної та ситуативної варіативності мови.

Література:

1. Богданович Г. Ю., Синельникова Л. Н. Введение в лингвистическую гендерологию: Материалы к спецкурсу. Симферополь, 2001. 85 с.
2. Бубенникова О. А. Основные тенденции развития диалектованглийского языка в современную эпоху и проблемы вариативности. *Актуальные проблемы лингвистики*. М.: ИИЯ, 2006. С. 104–146.
3. Вильчинская Т. Л. Лингвистическая ситуация в Северной Англии: на лексическом материале йоркширского диалекта: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 2009. 273 с.
4. Диалект, акцент, просодия / Сост. Т. И. Шевченко. М., 1999. 47 с.
5. Дмитриева М. Гендерные исследования в сравнительном языкознании; оценочная лексика как фрагмент языковой картины мира. *Гендерные исследования: Харьковский центр гендерных исследований*, 2000. № 5. С. 255–261.
6. Дудолова О. В. Гендерные аспекты речевого взаимодействия. *Функциональная лингвистика Итоги и перспективы*. Ялта, 30 сентября – 4 октября 2002. Симферополь, 2002. С. 67–69.
7. Жук В. А. Орфоепічна норма сучасної англійської мови як соціолінгвістична та історична категорія. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: збірник наукових праць. Серія «ФІЛОЛОГІЯ»*. Випуск 73. Харків, 2015. С. 13–15.
8. Кодзасов С. В., Кривнова О. Ф. Общая фонетика. М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. 592 с.
9. Колісник М. П. Особливості функціонування північно-східного діалекту Англії у період 1960–2010 років: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Київ: Київський Політехнічний університет, 2015. 255 с.
10. Колісник М. П. Особливості генезису північно-східного діалекту Англії. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 39. С. 44–49.
11. Колісник М. П. Уточнення змістового наповнення терміна «діалект». *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2014. Вип. 129. С. 478–483.
12. Коновалов А. В. Социокультурные особенности функционирования современных британских диалектов (на материале западно-центральных диалектов): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. М., 2005. 176 с.
13. Потапов В. В. Попытки пересмотра гендерного признака в английском языке. *Гендер как интрига познания*. М.: Изд-во «Рудомино», 2000. С. 151–167.
14. Потапов В. В. Фонетические признаки гендера в слитной речи. *Ежегодник Российского акустического общества. Акустика речи и прикладная лингвистика*. 2002. Вып. 3. С. 139–147.
15. Присяжнюк О. Я. Темп как один из критериев регионального варьирования. *Science and Education. A New Dimension. Philology / Editor-in-chief dr. Xénia Vámos*. Vol. 4. 2013. Pp. 24–27.
16. Присяжнюк О. Я. Диалектное речевое поведение в гендерном аспекте. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна»: збірник наукових праць. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». Вип. 44. 2014. С. 253–255.
17. Присяжнюк О. Я. До питання про гендер як нового вектора у лінгвістиці. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць / Відпов. редактор Фабіан М. П.* Вип. 12. Ужгород: ПП «Аутдор-Шарк», 2014. С. 154–159.
18. Присяжнюк О. Я. Английский лингвистический компонент в современной языковой ситуации. *Полілог. Збірник статей молодих науковців з історії, філософії, культурології / редкол.: О. В. Чайковський та ін.* Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2016. С. 89–96.
19. Скопинцева Т. С. Энергетические характеристики текста как средство территориальной идентификации говорящих. *Сб. научн. тр. МГЛУ*. М., 1991. Вып. 371. С. 106–114.
20. Скопинцева Т. С. Индекс расхождения интегральных спектров (SDDD) как показатель территориальной дифференциации произношения. *Автоматическое распознавание слуховых образов (APCO – 17)*. Ижевск, 1992. С. 148–152.
21. Скопинцева Т. С. Территориальная вариативность английской интонации на Британских островах (экспериментально-фонетическое исследование на материале девяти территориальных типов британского произношения английского языка): Автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 1995. 18 с.
22. Шевченко Т. И. Социальная дифференциация английского произношения. М.: Высшая Школа. 1990. 144 с.
23. Шевченко Т. И. Коммуникативные функции социальной вариативности интонации: Автореф. ... доктора филол. наук: 10.02.04. М., 1990. 45 с.
24. Harnegnie B., Landercy A., Bruinickx M. An experiment in inter-languages speaker recognition using the SDDD index. *Proceedings of the 11th International Congress of Phonetic Sciences*. Tallinn, 1987. P. 241–244.
25. Hudson R.R. Sociolinguistics. Cambridge University Press, 1996. 279 p.
26. Hughes A., Trudgill P. English accents and dialects: An introduction to social and regional variants of British English. London: E. Arnold, 2006. 142 p.
27. Labov W. Sociolinguistic Patterns. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2001. 344 p.

28. Parashchuk V. Accents of English: Phonological Aspects of Varieties Differentiation. *Наукові записки Кіровоградського держ. пед.ун-ту. Серія філологічні науки*. Випуск 22. 2000. Р. 162–177.
29. Prusyzhnyuk O. Ya. Changing attitudes toward non-standard varieties of the English dialects. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць*. Ужгород: ТИМРАНИ, 2010. Вип. 8. С. 430–445.
30. Prusyzhnyuk O. Ya. Some peculiarities of Southwestern regional pronunciation. *Науковий вісник Південно-українського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки: збірник наукових праць / головний редактор Т. М. Корольова*. 2013. № 17. С. 149–158.
31. Prusyzhnyuk O. Ya. The English dialects: an analysis of the basic peculiarities. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць / Відпов. редактор Фабіан М. П.* Вип. 11. Ужгород: ПП «Аутдор-Шарк», 2013. С. 288–301.
32. Prusyzhnyuk O. Ya. Language variation. *Полілог. Збірник статей молодих науковців з історії, філософії, культурології / редкол.: В. Г. Кушнір та ін.* Вип. 6. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. С. 114–123.
33. Trudgill P. *Introducing language and society*. Penguin Books Ltd., 2002. 79 p.
34. Trudgill P. *The Dialects of England*. Cambridge: The Macmillan Company, 2000. 154 p.